

N A Š D A L J N I B L I Ž N J I S V E T

Janez Menart

TRI PESMI BENA JONSONA

Najslavnejše obdobje angleške književnosti je nedvomno obdobje angleške renesanse, v kateri sta najbolj zablesteli dramatika in poezija. Poleg Shakespeara je v tem času, malo pred njim in malo še za njim, vse do nasilne ukinitve gledališč s strani puritancev leta 1642 delovala še cela vrsta imenitnih renesančnih dramatikov, ki so bili domala vsi tudi poeti.

Med njimi je bil eden največjih Shakespearov prijatelj in častitelj, kakih deset let mlajši Ben Jonson (1573–1637). Mnogi raziskovalci angleške književnosti so mnenja, da bi obveljal za največjega poeta renesančnega obdobja na Angleškem, če ne bi bilo Shakespeara, zelo verjetno prav Benjamin Jonson. Bil je silak in nadvse radoživ; prostovoljec v bojih proti Špancem na Nizozemskem; enkrat obsojen na smrt zaradi dvoboja, v katerem je ubil nekega soigralca, drugič zaradi neke igre v nevarnosti, da mu bodo porezali ušesa, a obkraj pomiloščen. Na koncu pa je zaradi svoje velike slave postal celo dvorni pesnik. Bajse se je za šalo dal pokopati v krsti, ki so jo v grob spustili navpično.

Bil je zelo razgledan, pravi učenjak, obenem pa največji dramatik med Shakespearovimi sodobniki in prvi angleški književnik, ki je izdal svoja zbrana dela. Napisal je šestnajst celovečernih iger, predvsem satiričnih komedij, za dvor pa še posebej nad trideset tako imenovanih »mask«, nekakšnih zabavnih iger s petjem in plesom. Poleg dramatike je na veliko pisal tudi pesmi. V poeziji je obvladal vse mogoče zvrsti: lirične pesmi, elegije, epistole, ode, epigrame, ljubezenske pesmi, nagrobne napise; veliko pa je tudi prevajal, predvsem še iz latinščine in grščine. Njegove pesmi so izšle v treh knjigah z naslovi »Epigrami«, 1616, »Gozd«, 1616, in »Podrast«, 1640. V tej zadnji je objavljena tudi zelo znana hvalnica v spomin Shakespeara, ki smo jo prav zaradi pogostega citiranja v literaturi uvrstili tudi v naš skromni izbor Jonsonovih pesmi, v katerega sta uvrščeni še žalostinka za umrlim sinom, kot primer pesnikove lirične moči, in pesem o peščeni uri, ki je zanimiv primer že zgodnje slikovne poezije.

SPOMINU

mojega predragega, avtorja te knjige,
 gospoda Williama Shakespeara,
 in tega, kar nam je zapustil*

Ne da v zavist, Shakespeare, bi zvaljal svet
 s tem, ker za slóves tvoj do dna sem vnet,
 trdím: tvoj opus je takó blestèč,
 da sploh ni moč hvalíti ga preveč.
 To vsi priznajo. Nê bi pa želél,
 da po tej poti bi ti hvalo pel.
 Po poti tej le topoumnež gré,
 ki trobi to, kar je že slišal kje;
 le vnet častilec, ki slaví tjavdan,
 ker prava vrednost je uganka zanj;
 le spreten podlež, ki tako pentljá,
 da iz pohvale graja se zazna –
 vse to je, kot da cipica v nebo
 kovala bi brezmadežno gospo.
 A ti si *nad* vsem tem, ti *sam* stojíš:
 s tem nič ne pridobiš, nič ne zgubiš.
 No, naj začnem. O, duša naših dni!
 Aplavz, blišč, čudo odrskih luči!
 Moj Shakespeare! Glej, ne bom ti hvale pel
 kot Spencerju in Chaucerju, ne del
 Beaumontu, naj za grob ti prostor dá :
 brez groba spomenik si do nebá,
 in živ si, dókler opus tvoj živi,
 da svet lahko ga bere in častí.
 Da te ne štejem mednje, um mi brani:
 veliki so – a ne ob tvoji strani!
 Saj če bi hôtel biti v sodbi zrel,
 za primerjavo *tvoj* doseg bi vzel
 in rekel, da si vse zasenčil jih –
 Lylyja, Kyda in Marlowow stih.
 Ker po latinsko si bolj malo znal,
 še manj pa grško, tam ne bom iskal
 primer v tvoj prid, temvéč le rekel: »Hej,
 naj Ájshilos, Euripid, Sofoklej,
 Pakuvij, Kordovčan spet oživé,
 da slišíjo koturn tvoj, ko gré
 in stresa oder; ali, če imaš
 na nogah sokus, da ti sam v koš daš
 naduto Grčijo in vzvišen Rim

in vse, kar zraslo je iz njunih cim.
 Britanija, glej, tvoj ponos je on,
 ki mu Evropa dolžna je poklon!
 Ne le za vek, on je za vekomaj!
 Ko muzam vsem cvetel je šele maj,
 je kot Apolon nam prišel razvnet
 uho s slastjó Merkurjevih besed.
 Celó Narava je, ponosna nanj,
 nosila rada kroj njegovih sanj,
 kostum iz verzov kot ulit po njej,
 da um noben ne bo mu kos poslej.
 Bodičast Aristófan, Plaut blestèč
 in fin Terénc – ne vlečejo nič več:
 v pozabi prašni njihov smeh leži,
 kot da življenjske sile v njih sploh ni.
 A vse le ni Narava; saj pero,
 moj mili Shakespeare, šteje prav takó.
 Res, da poet za snov Naravo ima,
 obliko pa ji šele spretnost dá.
 Kdor res živ stih napisati želi,
 (kot si jih ti), ta se pri tem spoti:
 na nakovalu muz ga sem in tja
 obrača, da mu pravo skladnost dá.
 A trud kdaj hvalo, kdaj posmeh rodi;
 saj pesnik se *rodi* in *naredi*;
 tak si bil ti. – Obraz očeta, glej,
 živi v potomcih. In tako kot prej
 žarita zdaj duh Shakespearov in slóg
 iz gladkih verzov in blestečih vlog:
 vsak stih njegov kot kopje se nam zdi,
 ki stresa ga pred ljudskimi očmi.
 O, moj labod z Avone! Kaj bi dal,
 da spet bi k nam na Temzo priveslal
 in s teh bregov spet vzletal do neba,
 kot si nekoč Elizi do srca.
 A, stoj, že vidim te, kako postal
 si zvezda sredi nébesnih višav!
 O, sij nam, zvezda pesniških imen,
 vzpodbujaj, karaj vélost naših scen,
 ki, komaj še medlijo, kar te ni,
 in le iz tvojih del lové svoj sij.

PRVOROJENCU

O, z bogom, fantek, ki sem te izgubil!
 Moj greh je bil, da sem *preveč* te ljubil.
 Na pòsodo si moj bil sedem let,
 zdaj te, svoj dolg, Usodi vračam spet.
 Žal, oče sem! Saj, kaj naj sicer jočem
 nad tem, kar vredno je zavisti žgoče:
 še mlad ušel si krutostim sveta,
 vsaj bedi dni, ki stárost jo pozna.
 Počivaj, sinko! Naj blag mir te krije,
 ti, biser, Jonsonove poezije!
 A jaz prisegam, nad teboj ihtěč:
 kar ljubil bom, ne ljubil bom *preveč*.

PEŠČENA URA

Glej sipki prah, ki kakor nit
 v tej uri tu na dno
 skoz vrat odteka;
 lahkó v njem zreš prej živo bit,
 zaljubljeno
 telo človeka?
 Ki v ljubice plamenu zoglenél
 kot vešča je v pepel?
 Da, in še v smrti – kot življenje
 pogreznjeni v trpljenje –
 mirú ne najde koprnenje.

Prevedel Janez Menart

OPOMBE

SPOMINU itd. Uvod v knjigo Shakespearovih zbranih komedij, historij in tragedij. London, 1623. *Spencer* – Edmund, 1552–1599, angleški pesnik, avtor zbirke Pastirjev koledar in pesnitve Vilinska kraljica. *Chaucer* Geoffrey, 1340–1400, največji angleški srednjeveški pesnik, avtor pesnitve *Canterburyskih zgodb*. *Beaumont* Francis, 1584–1616, Shakespearov sodobnik, avtor vrste znanih tragedij in komedij. *naj za grob ti prostor dá* – se nanaša na neko elegijo v čast Shakespeara, kjer njen avtor W. Basse predlaga, naj se Spencer, Chaucer in Beaumont v grobu malo stisnejo, da bo prostora še za Shakespeara. *Lyly John, Thomas Kyd, Christopher Marlow* – trije zelo slavni angleški pesniki in dramatik, malo starejši Shakespe-

arovi sodobniki. *Pakuvij* – rimski dramatik. (Ob njem je v prevodu zaradi verzne stiske izpuščen dramatik Akcij). *Kordovčan* – filozof in dramatik Seneka, ki je bil rojen v Kordovi. *koturn* – visok čevelj, ki so jih nosili antični igralci, da so bili višji. *sokus* – lahke copate za antične komične igralce. *kar zraslo je iz njunih cim* – cima je manj znana beseda za brst, kal; bolj živa je v glagolu »izcimiti se«. *Apolon* – grški bog pesništva. *Merkur* – rimski bog govorništva. *kroj njegovih sanj* – verze, s katero je opeval naravo. *Aristofan, Plaut, Terenc* – antični komiki. *a vse le ni Narava itd.* – ni vsa vrednost v tem, da je Shakespeare verno, zvesto opisoval naravo, temveč to, kako se je pri tem umetniško izražal. *vsak stih njegov kot kopje se nam zdi itd.* – besedno poigravanje s Shakespearovim imenom (shake = stresati, speare = kopje). *labod z Avone* – reka, ki teče skozi tedanjo vas Stratford na Avoni. Reka še danes slovi po številnih labodih. *na Temzo* – v London. *Elizi* – kraljici Elizabeti. (V izvorniku je za njo imenovan še kralj Jakob).

PRVOROJENCU. Jonsonovemu prvemu sinčku, ki je sedemleten umrl za kugo leta 1603, je bilo prav tako ime Benjamin. (Kot zanimivost: Med kugo je bil Jonson na deželi. Ponoči se mu je prikazal sin Benjamin že v podobi odraslega moža, s krvavim križcem na čelu, kakor od sablje. O tem je takoj zjutraj povedal svojemu gostitelju Camdenu, ki ga je skušal pomiriti, da je bila prikazen le plod domišljije. Toda medtem je prispelo pismo Jonsonove žene z žalostno novico o sinčkovi smrti).

O, zbogom fantek! – v izvorniku je temu dodano še »moje desne roke«, kar je dobesedni prevod imena Benjamin, v pomenu desni, pravi, srečni. *da sem preveč te ljubil* – antično vraževerno prepričanje je bilo, da prevelika sreča vzbudi pri bogovih ljubosumje, ki jo zato uničijo. *na pòsodo* – splošno antično prepričanje je bilo, da usoda življenje ljudem le posoja, ne podarja za stalno. *kar vredno je zavisti* – primerjaj izrek: Kogar bogovi ljubijo, umrje mlad. *biser Jonsonove poezije* (v izvorniku: najboljši primerek /izdelek/) – Jonson tu besedo »poiesis« uporabi v dobesednem pomenu »izdelek«, saj izhaja iz glagola »poiein« = delati. *ne ljubil bom preveč* – se nanaša na Martialov epigram: Moli, da ti tisto, kar ljubiš, ne bo preveč pri srcu!